

KNIHOVNÍK VO SVETE DEZINFORMÁCIÍ – AKO SA ORIENTOVAŤ V ZLOŽITOM INFORMAČNOM SVETE

Patrícia Šicková; patricia.sickova@cvtisr.sk; (Centrum vedecko-technických informácií SR)

Mgr. Ľudmila Mikulášová, PhD.; ludmila.mikulasova@cvtisr.sk; (Centrum vedecko-technických informácií SR)

Slovenská asociácia knižníc v spolupráci s Akademickou knižnicou UK v Bratislave a s podporou Fondu na podporu umenia pripravila v dňoch 13. 06. – 14. 06. 2023 v priestoroch Vedeckého parku UK odborný seminár na tému Knižovník vo svete dezinformácií – ako sa orientovať v zložitom informačnom svete. Nosnou témou prednášok bolo pochopenie problematiky dezinformácií v ich šírke, komplexnosti a zložitosti, keďže dezinformácie sú v súčasnej dobe vážnym spoločenským problémom.

<http://doi.org/10.52036/1335793X.2023.1-2.68-69>

Odborný seminár otvorila Mgr. Jana Ilavská, PhD., riaditeľka Akademickkej knižnice UK, a Mgr. Monika Lopuszanová, riaditeľka Ústrednej knižnice FiF UK a zároveň podpredsedníčka SAK. Vo svojich príhovoroch zdôraznili, že je potrebné zbierať, triediť a poskytovať potrebné a najmä overené informácie. Knižnice vždy boli a naďalej môžu byť etablovanými pracoviskami, ktoré budú zárukou poskytovania kvalitných informácií. Mgr. M. Lopuszanová poukázala, že v súčasnej dobe sa informácie šíria veľmi rýchlo a preto je dôležité pripraviť knižníkov, aby boli nezávislí a poskytovali informácie z dôveryhodných zdrojov.

Predpoludňajšiu sériu prednášok otvoril spisovateľ, lektor, ktorý spolupracuje s Akadémiou kritického myslenia a inštitútom Agora 21, Ján Markoš so svojim príspevkom Knižnice uprostred informačnej džungle. Inšpirujúci príspevok, v ktorom knižnice prirovnal ku krásnym upraveným záhradám, knižníkov k záhradníkom a vonkajší svet paradoxne k „džungli“, podnietil k zamysleniu. Zároveň si kládol otázku, či je možné zosúladiť tieto dva odlišné svety. Vo svojom príspevku poukázal i na to, že objem dát v súčasnej dobe explodoval, ale náš mozog je stále rovnaký. Knižnice by mali napriek tomu zostať miestom prepojenia pomalosti a prostredníctvom sociálnych sietí komunikovať napríklad aj demokratické hodnoty a vedecké fakty. V závere svojho príspevku vyslovil rôzne myšlienky a príklady, na základe ktorých poukázal, že Slováci sú voči dezinformáciám a hoaxom menej odolní ako

obyvatelia iných krajín Európskej únie. Cieľom dezinformačných kampaní je totiž atomizovať spoločnosť, čo sa, žiaľ, na Slovensku aj darí. Napriek tomu, že sa niekedy nevieme zhodnúť, mali by sme sa vedieť dohodnúť. A práve tu majú knižnice priestor a možnosť prispieť k zlepšeniu.

Ako druhý v poradí vystúpil Pavol Lacko z Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť s príspevkom Ako sa zorientovať v mori informácií. V prvej časti svojho príspevku predstavil portál Demagog.sk, ktorý vznikol ako projekt v rámci Inštitútu a jeho hlavnou úlohou je kontrola faktických výrokov politikov a iných verejne aktívnych osôb, ktoré odznejú v politických diskusiách v TV a iných médiách. Poukázal na to, že Demagog.sk od roku 2010 analyzoval viac ako 700 politických debát a viac ako 15 000 faktických výrokov. Až 78 % tvrdení politikov, ktoré Demagog.sk dokázal overiť v r. 2021, sa ukázali ako pravdivé. Zároveň predstavil tri najčastejšie oblasti, v ktorých politici v diskusiách zavádzajú (číselnými či štatistickými údajmi), a to doprava, nezamestnanosť a porovnávanie Slovenska v rámci Európskej únie v rôznych „merítkach“. Účastníkov konferencie interaktívne vtiahol do diskusie o tom, aký je rozdiel medzi dezinformáciou, misinformáciou a hoaxom. Ukázal konkrétne ukážky fotografií, ktoré v spoločnosti vyvolali diskusiu, aj v súvislosti s vojnou na Ukrajine, a poukázal na to, ako si vieme overiť ich hodnovernosť. V druhej časti prakticky ukázal, ako postupovať pri vyhľadávaní konkrétnych informácií.

S posledným príspevkom vystúpil Vladimír Šnidl, novinár z Denníka N. V príspevku Ako na haoxy podotkol, že sociálne siete priniesli revolúciu v komunikácii a ľudia neboli pripravení na tak obrovský prísun informácií a ich využitie. Najväčší chaos vzniká na sociálnych sieťach. Na otázku, ako v tomto môžu pomôcť knižnice, poukázal, že ako inštitúcie majú autoritu, priestor, distribučný kanál, no predovšetkým kontakty, prostredníctvom ktorých môžu realizovať prednášky a diskusie. Ďalej zdôrazňoval, aké sú znaky dezinformácie a ako ich môžeme rozoznať a ako sa rozprávať s človekom, ktorý dezinformáciám podľahol. Ak je ešte cesta, dôležité je klásť otázky – cielene, s tým, aby jednotlivec začal rozmyšľať a začal si všímať zdroje.

Popoludňajší program prvého dňa uzatvoril Diskusný panel, v ktorom prednášajúci erudovane odpovedali na otázky z publika. Na záver sa rozvinula aj zaujímavá diskusia, ako by sa mal zachovať a postupovať knihovník, ktorý sa dostane do rozporu s dezinformátorom, alebo čo robiť v prípade, ak takýmto hoaxom sám podľahne. Veľmi zaujímavou témou, ktorá podnietila k zamysleniu hlavne do budúcnosti, bola problematika morálneho charakteru, a to, ako sa zachovať k dielam, časopisom, knihám, o ktorých vieme, že sú alebo boli vyhodnotené ako zavádzajúce či dezinformačné: čo s nimi v prípade zaradenia do fondu alebo digitalizácie.

Druhý deň otvorila Lucia Škripcová z Fakulty masmediálnej komunikácie UCM v Trnave. V rámci príspevku Čo sa deje v online svete mladých? otvorila tému mediálnej výchovy v našich školách. Aký druh mediálnej výchovy poznáme, aká je jej forma, v rámci ktorých predmetov sa vyučuje. Aká je kvalita výučby, zodpovedá fakt, že na Slovensku len 37 % ľudí dôveruje médiám. Predstavila jednotlivé sociálne siete, ich postavenie v súčasnom mediálnom svete a využitie ich algoritmov. Prakticky ukázala, aký obsah dokáže Tik-Tok ponúknuť svojim používateľom. Zdôraznila, že sociálne siete tak ako rýchlo dokážu šíriť virálne videá, rovnako rýchlo dokážu šíriť aj dezinformácie. Poukázala na hodnovernosť knižníc v tomto procese. Na uvedený príspevok nadviazala aj Natália Babicová zo spoločnosti DigiQ, digitálna inteligencia. Ich hlavnou myšlienkou je rozvíjať zmenu myslenia o tom, čo znamená bezpečnosť v transparentnom digitálnom svete. Vo svojom príspevku Digitálni domorodci a dezinformácie zdôraznila dôležitosť výchovy k digitálnemu občianstvu. Predstavila vzdelávací program

Cyber4Kids, ktorý sa realizuje na základných školách a jeho hlavným cieľom je, aby výchovou k digitálnemu občianstvu bolo možné vybaviť deti a dospelých zručnosťami, ktoré im umožnia zorientovať sa v digitálnom priestore a zároveň si uvedomiť zodpovednosť za vlastné správanie v online priestore.

Sériu prednášok uzatvoril veľmi výstižný príspevok Ľudský mozog a psychika v časech infodémie od psychologičky Zuzany Labašovej z Komenského inštitútu. Na začiatku predstavila zaujímavý číselný faktor, a to ten, že denne prijmeme zhruba 74 GB informácií. Následne tento údaj porovnávala s významným talianskym filozofom, astronómom a matematikom Galileom Galileim, ktorý rovnaký počet množstva informácií prijal za celý svoj život. Náš mozog si podľa jej slov sám vyhodnocuje a hľadá pravdu na základe toho, čo vidí a vníma, a práve my sa musíme naučiť tieto informácie triediť a selektovať. Naučiť sa pracovať s myslou, pochopiť samých seba, pozeráť sa na veci z rôznych uhlov pohľadov. Zároveň zdôraznila, že je dôležité komunikovať, byť empatický a je potrebné si nechať otvorenú myseľ. Svoj príspevok ukončila myšlienkou Alberta Einsteina: „Je jednoduchšie rozbiť atóm ako predsudky.“

Odborný seminár Knihovník vo svete dezinformácií – ako sa orientovať v zložitom informačnom svete bol veľmi prínosným, a mnohé myšlienky od prednášajúcich by mali byť i pre bežných používateľov sociálnych sietí určitým mementom. Žijeme v dobe, ktorá ide dopredu každým dňom a sila dezinformácií je niekedy privysoká. A je najmä na nás, ako sa s nimi naučíme pracovať a ako sa k nim postavíme. Knižnice boli vždy zárukou prezentovania kvalitných a overených informácií. V súčasnej dobe však preberajú aj dôležitejšiu úlohu a sú sprostredkovateľom mediálneho a informačného vzdelávania, ktoré má veľký význam aj pre mediálnu gramotnosť. Dôležitým faktom naďalej zostáva, aby si bol každý z nás vedomý svojej zodpovednosti za vlastné správanie v online priestore.

Na záver seminára organizátori informovali o plánovanom workshope na jeseň tohto roka, kde sa prakticky priblíži množstvo teoretických poznatkov z prednášok vrátane práce s dezinformáciami. Samotné témy mohli navrhovať i zúčastnení knihovníci, rovnako tak ako hlasovať za to, kto z prednášajúcich by mal takéto workshopy viesť.